

הרב אורי שרקי

אורות - אורות מלחמה, פרק ה'

מתוך ספר אורות לראי"ה קוק

סיכום שיעור - עוד לא עבר את עריכת הרב

בפרק זה, פרק ה', הרב מברר איך יכול להיות שנשפך כל כך הרבה דם בעמי אירופה. התמיהה היא גדולה משום שעמי אירופה הם חניכיה של הנצרות, שאותה הנצרות היא מהדתות שיותר חינוכו לאהבה (1). הרב מטיל את האחריות לכך על הנצרות עצמה. **הכבישה המוסרית** פירושו הביטוי: "איזהו גיבור, הכובש את יצרו", כלומר: ההתנגדות המוסרית. **שעל פי התרבות החולונית**, (תרבות של חול) **ששלטה הרבה על העמים, העיקה על לבם, והרבה מדות רעות, חליים וקצפונות, נצברו במעמקי נשמותיהם**. הנצרות אמרה לעמים הברברים שהם יכולים להיפך להיות מיד מוסריים וטובים למרות שזה לא נכון. כלומר: הנצרות אמרה להם שהם יכולים לשנות את התנהגותם הרעה באופן מידי לאמות מידה מוסריות, כשמצד האמת הם היו רחוקים מהם מאוד (2). לדוגמא: כשהנוצרים אמרו לרומאים שאפשר לחיות חיי חמלה חסד ורחמים, חשקם הפנימי העמוק היה לרצוח, לגזול, לאנוס וכולי. והתוצאה הייתה שבהתחלה הרומאים באמת לא רצחו גזלו ואנסו, אך החשק הפנימי נשאר והם היו צריכים למצוא לו מוצא (פורקן), והמוצא הזה הוא המלחמה: מדי פעם ליבם חייבם להלחם, ובמלחמות האלה הכול היה אצלם בגדר המותר. כלומר: האירופיים התנהגו באופן ברברי לחלוטין במלחמותיהם בגלל הנורמות המוסריות שהנצרות הנחילה להם.

לדוגמא: בארצות אירופה לפני מלחמת העולם הראשונה הייתה אמונה גדולה שהעולם נכנס לעידן של שלום ושלעולם לא תהיינה יותר מלחמות. ואפילו אם תהיה מלחמה אז אם אמצעי ההשמדה של תקופתם היא לא תארך יותר משבועיים. ואותם האנשים הנאורים באירופה מצאו את עצמם נלחמים באכזריות תוך זמן קצר. **והם יוצאים מחרצבותיהם על ידי המלחמות רבות הדמים וגדולות האכזריות, הנאותה יותר לטבעם הבלתי מזוקק המלחמה הברברית יותר מתאימה לאופי של העמים האלה**. נשאלת השאלה: אם כך אין לעמים הללו תקווה? תשובה: הרב קוק מוסיף עוד שתי מילים שמצילות את האנושות: **עדיין כעת**. יש תקווה שהאנושות תשתנה, אך היא עוד לא השתנתה (3). יותר מזה: משתמע מדברי הרב שההתפתחות החיובית של האנושות מעוכבת על ידי הנצרות. כלומר: כיוון שהוטל עליהם בעל כורחם מוסר שהוא איננו טבעי להם, הם לא יכלו לפתח את עצמם באופן הדרגתי עד כדי הזדהות עם ערכי המוסר של היהדות (4).

הערות:

1) במאה השלוש עשרה המלך ארגון יעקב השני הזמין את הרמב"ן לויכוח מול הכומר היהודי המומר הדומיניקני פאבלו כריסטיאני וחבריו. הכמרים הביאו לו בין היתר ראיות מהתלמוד שהמשיח כבר הגיע, שישו הוא האלוהים וכל מיני ראיות מן הסוג הזה. הרמב"ן השיב על דבריהם ובשלב כל שהוא פנה המלך ארגון לרמב"ן ואמר לו: מדוע שלא תחשוב שהמשיח כבר הגיע? ענה לו הרמב"ן: אני קראתי בנביאים שכשיהיה ימות המשיח אז "לא ישא גוי אל גוי חרב, ולא ילמדו עוד מלחמה". ואני ראיתי שמאז שפרצה הנצרות בעולם נשפך יותר דם מאשר מקודם, ולא עוד: כמה יקשה לך אדוני המלך, לך ולאביריך, אם "לא תלמדו עוד מלחמה"? בפרקנו הרב אומר דבר דומה לדברי הרמב"ן: איך יכול להיות שאתם הנוצרים מטיפים לשלום אך נלחמים יותר מכולם? (עיין פרק ב', הערה 5).

2) נשאלת השאלה: אבל גם עם ישראל קיבל את התורה (את ערכי המוסר) בבת אחת, אז למה אצלנו לא היה קושי כמו אצל העמים (קושי שבא לידי ביטוי במלחמות אכזריות)? תשובה: לעם ישראל (בשונה מהעמים) יש מוסר טבעי, כמו שאמרו חז"ל שמידותיהן של ישראל הם "ביישנין, רחמנין וגומלי חסדים". נשאלת השאלה: הגמרא בברכות מספרת שדוד המלך פתח מלחמה בשביל פרנסה. איך זה יכול להיות הרי זה לא מוסרי? תשובה (תשובה זו נכונה גם לשאלת המוסריות של מלחמות המצווה): הרכוש בעולם קיים לרווחת בני האדם. ואם קיים מצב שיש אנשים שאין להם ממה לחיות בעוד לאיש מסוים יש רכוש רב אז הוא מבחינה מסוימת הורג אותם, ולכן יש להם זכות לקחת ממנו את הרכוש שלו. ולכן סכנה לציבור (לא ליחיד) מצדיקה מלחמה. אך כמובן שיציאה כזאת למלחמה זקוקה להסכמה אלוהית (לדוגמא: אורים ותומים).

למרות כל זה אין ביהדות הערצה של המלחמה. הזוועות שאנו עושים במלחמה נעשות לא בגלל שהן תואמות לאיזה חשק פנימי בתוכנו (כפי שקורה לעמים), אלא בגלל שאנו יודעים שאין ברירה אלא לעשותם. כלומר: מלחמה זה דבר רע, ומכיוון שאנו חיים בעולם של מלחמות אז נוצרה ההגדרה של "מלחמת מצווה". אגב: בשביל למצוא חברות שאצלם מלחמה זה דבר נאצל לא חייבים לנדוד עד לאירופה.

מה יטען הרב קוק על אמירתו של הרמב"ם שהנצרות דווקא קידמה את העולם? תשובה: היא קידמה את העולם בתחום האמוני, לא המוסרי.

נשאלת השאלה: אם העמים הם ברברים אז איך הם השתכנעו כל כך בקלות לקבל עליהם את ערכי המוסר? תשובה: הגמרא אומרת ש"הגויים קרובי תשובה הם". מסביר המהר"ל: הגויים קרובי תשובה (בעוד שלעם ישראל קשה לעשות תשובה) כי הם רכי לבב (טיפשים). כלומר: אצלם ההתפעלות מן ההשפעה הדמגוגית של איש הרוח היא גדולה, בעוד שאצלנו כל דבר (גם רוחני) מצריך הוכחה שכלית.

עוד דבר: הרעיון של ראשוני הנוצרים (שהיו יהודים) היה שצריך לשלוח מעין "רבנים" לגויים, שהם ישנו אותם. וזאת הייתה טעות, כי היה צריך לשנות אותם באופן אחר, אופן מתאים יותר שהיה מצליח להנחיל בעמים את הערכים המוסריים כמו שצריך: היהודים יחיו בשכנות עם בגויים, וכך ההקרנה הייתה קורת ממילא. ומתוך השכנות הזו הגויים יבואו מרצונם ליהדות, וייקחו ממנה בהדרגתיות את היסודות המתאימים להם (לדוגמא: הדת של זרתוסטרה. בפרס לפני 2500 שנה. אדם בשם זרתוסטרה שינה את כל החיים הדתיים של העמים הפרסיים: הוא ביטל את העבודה הזרה העתיקה והביא עבודה זרה חדשה אך יותר מעודנת. הוא הסביר שכל העולם כולו הוא פרי מאבק של שתי אלים, האל הטוב והאל הרע. וזאת הפעם הראשונה בהיסטוריה של העמים שביססו את החיים הדתיים על יסוד מוסרי: טוב ורע. כל זה קרה כי בדיוק באותו זמן עם ישראל היה שם בגלות. וזה אגב אותו זמן שבו התרחש סיפור מגילת אסתר. ואכן כתוב במגילה: "ורבים מעמי הארץ מתייהדים". פירוש הביטוי "מתייהדים": עושים עצמם יהודים. כלומר: משהו מהשפעת היהדות חדר לפרסיים מבלי שהיהודים ייקחו יוזמה). אך ברגע שהגיע אליהם "רב" שלא באמת מכיר את האופי האמיתי שהם הוא כפה עליהם דרכי התנהגות שמתאימים לו ולא להם.

עוד דבר: נשאלת השאלה: אם המצב האידיאלי הוא שהגויים (מתוך שכנות אתנו) יבואו מרצונם ליהדות, וייקחו ממנה בהדרגתיות יסודות המתאימים להם (שנאמר "ויורינו מדרכיו", חז"ל אמרו: "מדרכיו" ולא "כל דרכיו"), אז למה יהודי עצמו לא יכול לבחור כמוהם את היסודות המתאימים לו? תשובה: היהודי חייב לקיים את כל המצוות. והוא לא עושה זאת רק בשבילו אלא בשביל האנושות כולה, כלומר: זה טוב לאנושות שתהיה אומה שאצלה כל מכלול הערכים נשמרים (והתוצאה היא שאכן על היהודי לשאת בנטל). משל למה הדבר דומה: למדינה שחשוב שיהיה לה צבא שישמור עליה, ולכן אין ברירה ועל אנשים פרטיים (חיילים) לשאת בנטל בשביל כולם.

3) נשאלת השאלה: כבר עשרות שנים שאין מלחמות באירופה המערבית, האם זה סימן להתפתחותם המוסרית? תשובה: לא. משום שהעמים האירופאים החליטו שרק המלחמות בניהם יופסקו, אבל סכסוכים בשליחותן ימשיכו במקומות אחרים. כלומר:

המלחמות בין הגושים ובין בעלי האינטרסים באים לידי ביטוי במקומות שאף אחד (כביכול) לא רואה. לדוגמא: נשק אירופאי מסתובב בכל העולם ועושה מלחמות.

4) אגב: יש אומה באנושות שבאמת אימצה באופן טוטאלי את היעדר האלימות: הטיבטים. אבל אתה יש בעיה הפוכה: בגלל שהם נגד אלימות הם נשחטו, ובכך בעצם שתיקתם הם נתנו יד לרשע. והאבסורד הגדול הוא שמנהיגם הדלאי למה קיבל פרס נובל לשלום על כך שהוא הסכים שמיליונים מעמו ישחטו מבלי להגיב.

עוד דבר: הביקורת של הרב קוק על המוסר שנכפה על עמי אירופה מתחברת במידה רבה לביקורת של ניטצשה על המוסר הנוצרי (במלחמת העולם הראשונה): בספרו "מעבר לטוב ולרע" טוען ניטצשה שהמוסר הנוצרי הכניע את קומתו של האדם. כלומר: כפה עליו התנהגות שהיא סותרת את טבעו האכזרי והברברי.